

**BISKOP ARNE FJELLBUS KIRKE- OG SAMFUNNSPRIS
NIDAROSDOMEN 30. MAI, 2017.
TAKKETALE VED JAN EGELAND**

For meg er det ikke bare en stor ære, men også en stor inspirasjon å motta biskop Arne Fjellbus pris her i selveste Nidarosdomen.

Det er også tankevekkende. Hvor ulik var biskop Fjellbus samtid fra den vi selv lever i? Hva ville han som med stort mot sto opp for menneskerettigheter og frihet den gangen ha gjort i dag?

På de fleste plan er vår norske, fredelige, trygge, velstående og privilegerte samtid veldig annerledes enn det nazi-okkuperte Norge under Den andre verdenskrig.

Men det verdenssamfunnet vi er en del av er på mange måter ikke så ulikt den tiden. Det er over 30 væpnede konflikter i vår tid. Et titalls kriger, med Syria i spissen, er usedvanlig blodige - ikke minst for sivilbefolkningen. Det er over 65 millioner mennesker på flukt fra vold og maktmisbruk. Vi må nettopp gå tilbake til 1940-årenes verdenskrig for å finne en samtid med så mange fordrevne på grunn av voldsmenns herjinger.

De fleste som flykter er nå, som da, helt uskyldige kvinner og barn som selv verken har igangsatt eller utført overgrep. I forrige uke la Flyktningshjelpen fram regnskap ved FNs hovedkvarter i New York over hvor mange som er fordrevet fra sine hjem innen sitt eget land. Bare i fjor måtte nesten 7 millioner, flere enn Norges totale befolkning, flykte fra sine hjem av konflikt og undertrykkelse. Verst var Kongo med nesten en million fordrevne, deretter kom ikke uventet Syria, Irak, Afghanistan, Nigeria og Jemen som alle hadde en halv million eller flere internflyktninger.

Enda mange fler ble fordrevet av naturkatastrofer: over 24 millioner. I klimaendringenes tid vil antallet som rammes av ekstremvær utvilsomt øke tiår for tiår. Og de som rammes først og hardest er fattige og sårbare medmennesker som har gjort lite eller ingenting for å skape drivhuseffekten. Vi som har bidratt mest til å forsøple verdensrommet med klimagasser bor i så robuste samfunn at vi trolig rammes sist og minst.

Alt i all måtte over 31 millioner mennesker flykte fra hus og hjem i fjor. Sagt på en annen måte ble et menneske drevet ut av sitt hjem av enten menneskeskapt vold eller naturens voldsomme slag hvert eneste sekund i fjor. Og de samme kreftene utspiller seg like dramatisk i år. Det drukner flere hundre i Middelhavet hver måned nå fordi veldig mange mennesker fra Sør og Øst i verden fortvilet forsøker å nå fram til et tryggere og bedre liv i vårt eget Europa.

Så den store forskjellen fra biskop Fjellbus tid er ikke at den totale menneskelige lidelse, undertrykkelse eller urettferdighet er så annerledes, men at vi nordmenn ikke lengre er flyktninger, krigsseilere, politiske fanger, torturofre eller okkuperte sivile. Nå er vi vitne til dette i andre land fra Irak til Yemen, fra Gaza til Ukraina.

Nå blir vi nordmennene, som for to generasjoner siden fikk beskyttelse som flyktninger i Sverige, Storbritannia og Nord-Amerika, bedt om å gi beskyttelse til asylsøkere og krigsflyktninger fra andre land. Nå er vårt folk som fikk Svenskesuppe under krigen og Marshallhjelp etter krigen, som selv blir bedt om å gi hjelp til nødlidende i og fra andre land.

Hvordan klarer vi i vår tid å leve opp til nestekjærlighets- og solidaritetsidealene som er tuftet i de kristne og humanistiske idealene vi så ofte sier at vårt samfunn er bygget på? Får vi "bestått på Fjellbustesten"? Mange sviktet da han og hans likesinnede sto opp for frihet og menneskerettigheter i 1942. Hva ville han a gjort i dag?

Det er ofte ikke lett å bedømme sin egen tid. Historikere, teologer og moralfilosofere vil trenge tid på å konkludere. Men noen trekk ved vårt samfunn synes klare.

Vi er ofte gode til å hjelpe - på avstand - gjennom innsamlingsaksjoner og statlig finansiert u-hjelp og nødhjelp. Få skattebetalere har vært mer villige enn de norske til å støtte eller godta temmelig store overføringer over statsbudsjettet til de fattigste og mest undertrykte. I tillegg gir de fleste norske familier generøst til innsamlingsaksjoner i regi av oss i de humanitære organisasjonene.

Jeg har ofte vært stolt når jeg ser i FNs organer eller i hjelpearbeidets frontlinjer at vårt lille land er blant de ti største i å utøve håndfast hjelp til de som trenger det mest. Samtidig er Norges posisjon som såkalt "humanitær stormakt" også paradoksal. Hvordan kan det ha seg at et folk som har færre innbyggere enn en vanlig delstat i mange av stormaktene og som bare bruker en prosent av sin rikdom på

hjelpearbeid være blant verdens fremste og største hjelpere? Når det lille norske folket kan bruke 99 prosent av sin rikdom på seg selv og likevel være blant verdens største givere - er det et tegn på liten internasjonal konkurranse om å bli verdens mest generøse giver?

De fleste flyktninger kan, må og vil bli hjulpet nærmest mulig sine hjem. Flyktningshjelpen alene ga hjelp til over seks millioner fordrevne sist år. Men ikke alle kan hjelpes i de såkalte nærområdene. Noen må gjenbosettes i tredjeland eller få asyl utenfor utrygge nærområder.

Ser vi så nærmere på hvordan vi hjelper ved å ta imot de som trenger og ber om nødhavn i vårt eget land er det nok mer uklart om vi består Fjellbu-testen. Internasjonal lov og humanistiske og sivilisatoriske normer er klare: Den som har behov for beskyttelse fra forfølgelse skal kunne søke og normalt få asyl hos den som kan tilby trygghet.

Og Bibelens ord, i Matteus' evangelium, kunne heller ikke vært klarere: *«For jeg var sulten, og dere ga meg mat; jeg var tørst, og dere ga meg drikke; jeg var fremmed, og dere tok imot meg..... Sannelig, jeg sier dere: Det dere gjorde mot én av disse mine minste søsken, har dere gjort mot meg.»*

Like klart som at vi er gode til å gi på avstand har vi ofte mange unnskyldninger for å redusere mottak av flyktninger og asylsøkere i vårt fredelige Norge. Det er for dyrt i høykostlandet Norge sies noen. Det er farlig å ta imot krigsflyktninger sier andre. De kommer med andre kulturer, religioner og verdisyn sier andre. Ja, det er klart det er krevende å ta imot fremmede. Men hvorfor skulle det være mer krevende for et av verdens rikeste, mest robuste, mest fredelige og mest velorganiserte samfunn enn de fattige og dårlig organiserte samfunnene som faktisk tar imot klart flest flyktninger og fordrevne: Libanon, Jordan, Etiopia, Tanzania og Uganda?

Den store endringen i vårt norske samfunn fra biskop Arne Fjellbus tid er at vi i dag har uendelig mye større forutsetninger for å utvise nestekjærlighet på avstand så vel som i eget land og lokalsamfunn enn nordmenn og svensker hadde den gangen. Vi er ikke bare dobbelt så rike som den gangen – vi er mellom fem og ti ganger rikere. Vi er mye mer velutdannede, vi har mye bedre redskaper for og kunnskaper om hvordan vi effektivt kan hjelpe. Vi vet like mye om undertrykkelsen i Syria, i Sør-Sudan, i Yemen og i Ukraina i dag som det Fjellbu visste om nazistenes terrorvelde på 1940-tallet.

Så det mangler ikke på store etiske utfordringer eller oppgaver eller ressurser vi kan anvende. Så mulighetene til å gjøre det «rette» eller «det gode» er kanskje større enn noen gang. Så det er vel i det store og det hele et spørsmål om vilje og om mot. Når jeg møter vår tids unge og hører om deres syn på verdens urett og ulikhet blir jeg optimist. Biskop Arne Fjellbus vilje lever også i vår tid.